

תוצאות היום

שיעור מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן

גליון 56

יו"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

א.

קיצור הנידון בדברי הרמב"ם שכתב לענין תרומות ומעשרות האתרוג "בלבד".

דברנו בעבר על הרמב"ם בהל' מעשר שני ובהל' שמיטה ויובל שבאתרוג יש דין מיוחד לענין מעשרות ושנת השמיטה שהולכים לחומרא לא רק כשעת החניטה כדן אילן אלא גם כשעת הלקיטה כדן ירקות כיון שגדל על כל מים.

ובפירות הדומים לאתרוג ישנו מח' הרב שלמה סירליאו בפירושו על הירושלמי כתב שדין הלימון כאתרוג ולשניהם דין ירק שהולכים אחרי הלקיטה כיון שגדלים על כל מים ובחזו"א כתב שזה ספק והגרשז"א כתב שדווקא באתרוג הולכים לחומרא אבל לימון דינו כשאר עצים והביא ראיה מלשון הרמב"ם שכתב האתרוג "בלבד" ובספר דרך אמונה דחה את ראית הגרשז"א והביא ראיה מהרמב"ם בהל' דעות שלשון בלבד הוא לאו דווקא וז"ל הרמב"ם מלבוש ת"ח מלבוש נאה ונקי ואסור שימצא בבגדו כתם או שמנונית וכו' ולא ישלשל טליתו מפני שנראה כנסי הרוח אלא בשבת בלבד אם אין לו להחליף עכ"ל וכתב בדרך אמונה הרי יו"ט דינו כשבת ובל"ז כתב הרמב"ם בלבד ומוכח דלשון בלבד לאו דווקא ולפ"ז הוכיח דה"ה לענין אתרוג שכתב הרמב"ם בלבד הכוונה אתרוג וכל מה שדומה לו. ולכא' אפשר להתווכח עם זה דמצינו בהרבה מקומות דיו"ט נקרא שבת כתוב "ממחרת השבת" ובגמ' מנחות סה דורשת שיו"ט נקרא שבת וכן כתב הרמב"ם בספר המצוות שימים טובים נקראים שבתות ה' (וכן כתב בהל' שבת) ולימון שנקרא אתרוג לא מצאנו וא"כ לשון הרמב"ם בלבד בדווקא.

דחיית הטוענים לחלק בין הפסוקים שהם לאו דווקא

לדברי הרמב"ם והוכחה דביו"ט צריך בגדים מכובדים יותר משבת.

ויש כאלה שטוענים נכון שיו"ט נקרא שבת אבל ל"ז בפסוקים אבל ברמב"ם שכתב שבת כוונתו בדווקא ואם כותב שבת בלבד מוכח שהוא וכל הדומה לו אבל זה לא נכון משום שזה דבר פשוט מסובא שיו"ט ושבת דינם שווה ואם שבת מצינו שישלשל טליתו ה"ה ליו"ט ואפ' י"ל ק"ו דהרי ביו"ט צריך ללבוש יותר מכובדים משבת. וכך כתב מהרי"ץ בתפילת ליל פסח וז"ל ילבש בגדים נקיים ומכובדים כדי לקבל שמחת הרגל וכבר נהגו כל ישראל לעשות להם בגדים חשובים ליו"ט יותר על בגדים שבת כדמוכח מהירושלמי שהביאו ההלכות מימוניות בהל' יו"ט עכ"ל וא"כ כשהרמב"ם כותב שבת שצריך להיות יותר מכובד וודאי ואפ' כ"ש שה"ה ליו"ט אך א"כ למה הרמב"ם כותב שבת שלא יחשוב אדם שאם יש לו ארוע חגיגי וכדו' ישלבש כך אלא רק שבת (ופשיטא דה"ה ליו"ט).

אגב גררא ביאור בהמשך דברי הרמב"ם וסתירה בדבריו.

הרמב"ם כותב ולא ישלשל טליתו מפני שנראה כנסי הרוח אלא בשבת בלבד אלא אם אין לו להחליף ומשמעות דבריו שאם הטלית מיוחדת לשבת שלא ישלשל וברמב"ם בהל' שבת כתב ילבש כסות נקיה וכו' ואם אין לו להחליף ישלשל טליתו כדי שלא יראה מלבשו כמלבשו בחול ע"כ וכתב זאת לא לענין ת"ח וצ"ע ואולי אפ"ל שכיון שיש שמשלשלים ויש שלא לא ניכר שהוא מגסי הרוח ומותר ובהל' דעות כתב שצריך לשלשל אפ"כ יש לו להחליף שלא צריך ולא שאם יעשה יחשב כנסי הרוח.

ב.

גמר דין הסופי בזאת חנוכה וטעמים לתקיעת שופר.

יש בספרי חסידות וקבלה שהדין לא נגמר בהושענא רבה אלא נמשך עד חנוכה [י"א עד ערב חנוכה וי"א עד זאת חנוכה] דהיינו שאדם יש לו אפשרות לתקן מעשיו אפשר עד חנוכה וא"כ דרגה ראשונה זה עש"ת ור"ה שניה זה הושענא רבה דרגה שלישית זה חנוכה וקדושת הימים האלה יכולים לכפר ובפרט שמסתכלים על הנרות.

ובעצם הכל מתחיל מר"ה בשעת תקיעת שופר וכבר דיברנו על הרמב"ם שכתב עורו עורו ישנים מתרדמתכם וכו' ודייקנו שיש תשעה דברים שצריכים להתבונן ובשם רב סעדיה גאון מביאים בענין תקיעת שופר עשרה טעמים והובא ברבי דוד אבודהרם וכן במנורת המאור [פ' רצד] כתב וז"ל מצוות יש להם סגולות רבות מועילות לגוף ולנפש רצות ה' לזכות את ישראל בחר בהם מכל אומות העולם והרבה להם תורה ומצוות וגם במצוות תקיעה יש בה כמה כוונות והם נכללים בעשרה דברים ע"כ ויש כמה הערות וחיידושים בטעמים שהביא.

בטעם הראשון כתב וז"ל בעצם היום הזה תחילת היצירה מאדם הראשון היתה בכוונת בריאת העולם השפל ובו ביום הלך הקב"ה על בריות העולם הזה שיצא מן הכח אל הפועל וידוע שביום שימלך מלך בשר ודם התקבצו עבדיו והתקעו בשופר לפניו לפרסם הדבר ויאמרו יחי אדונינו המלך וכדי הוא מלך מלכי המלכים שמלכותו קדמה לעמו וכו'.. בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' עכ"ל וזהו הטעם הראשון.

דחיית הסוברים שצריך לשמוח בתקיעת שופר.

ויש כאלה שהבינו מטעם זה שבתקיעת שופר צריך להיות שמחים וכך כותבים על הגר"א והגר"ח מוולאזין שהרי ממליכים את הקב"ה יחי אדונינו המלך וזה בדיק הפוך ממה שמקובל אצלנו המהרי"ץ כותב מביא בשם רבינו האר"י בעת תקיעת שופר יחרד וילפת ויבכה על עוונותיו ויתודה וכו'.. ואולי זה לפי הטעמים האחרים אך באמת אפ' לטעם הזה אין ראיה להגר"א שצריך לשמוח שהרי אין שום מילה שאומרת לשמוח.

והנה ברב סעדיה גאון במקור כתב בתחילת דבריו ומפני שר"ה הוא יום דין ולכן תוקעים בשופר ומוכח הפוך שלא צריך לשמוח אלא לפחד שיש מלך וצריך לשמוע בקולו ומפרסמים את המלכות שמי שימרא את פיו יומת ואם היו רואים את המקור לא היו מגיעים למסקנא הזאת [כתוב שעם ישראל אמרו "ה' ימלך לעולם ועד" נכשלו בלשונם שהרי עכשיו הוא לא מלך? ולכן יש אפשרות לעשות נגד רצון ה' כביכול ואם היו אומרים ה' מלך לעולם ועד לא היה אפשרות לעשות נגד ה' ורק לעתיד לבוא יהיה כך ולא יהיה שייך לעשות נגד רצון ה' אך עכשיו אנו בהסתר פנים (כך מובא במכילתא)]. עד כאן הערה ראשונה.

עוד הערה איך שייך לתת טעם בדבר שיקרה בעתיד.

ובטעם הרביעי כתב שנזכור דברי הנביאים שנחשבים דבריהם לנו כתקיעת שופר שנאמר "ושמע את קול השופר וגו'" ויש להעיר מהו שנזכור את דברי הנביאים ובזמן מתן תורה איך שייך לומר שנזכור דברי הנביאים איזה נביאים היו והפסוק שהובא זה מספר יחזקאל ויכול שכדי להסביר טעם לתורה נתנו טעם ששייך רק אחרי כמה דורות? וצ"ע [ויש לעיין גמ' ב"ב בעינין יואב ודוד וביד רמה שם אות סא וכן בגמ' גיטין סח. ובתוד"ה וכת"ב].

ובטעם החמישי כתב שנזכור את חרבן בית המקדש וכו' וזה וודאי תמוה. וזה דומה לדברי הבית הלוי שכתב שכל טעמי המצוות אינם עיקר שהרי איך אברהם אבינו אכל מצה הרי עדיין לא היה יציאת מצרים והוכיח שטעמי המצוות אינם עיקר. ואפשר לומר שלא התכוון רב סעדיה גאון שזה הטעמים העיקרים שהרי אפילו מצוות שאנחנו מקיימים זה לא הסיבה האמתית כמצוות אכילת מצה שעיקר הסיבה שהחמץ זה יצה"ר ומצה זה יצר הטוב. [ויש להעיר ליסוד הבית הלוי איך אברהם קיים מצוות זכרון יציאת מצרים].

ג.

פסק הגר"י זילברשטיין שברכת אשר יצר דינה כברכת הגומל אף לענין ביטול תורה.

בקובץ גיליונית הובא מעשה באברך באחד הכוללים שמברך אשר יצר בקול רם והדבר מפריע ליתר האברכים שנאלצים להפסיק מלימודם באמצע הברכה ורוצים לומר לו שיפסיק ממנהגו לברך בקול רם. והגר"י זילברשטיין הביא בשם שו"ת מן השמים [ר' יעקב ממזר"ש מבעלי התוספות וכל דבר שהסתפק היה עושה תעניות ותפילות והיה עושה שאלת חלום ויש נידון אם אפשר לסמוך על התשובות שענו לו שהרי לא בשמים היא ומ"מ מביאים את דעתו] שכתב שברכת אשר יצר היא כברכת הגומל ואם אדם היה יודע איזה ניסים מתרחשים לו כל פעם שמסלק את הפסולת מגופו ומפנה את צרכיו היה מתקשר לבני ביתו להודיע שהכל עבר בסדר וכמו שברכת הגומל צריך עשרה גם באשר יצר ראוי בעשרה ועוד כתב הגר"י זילברשטיין שמבואר בגמ' שבזמן דוד המלך היו מתים מאה בחורים בכל יום ותיקן מאה ברכות שיענו אמן ומציל ממלאך המוות וסיים דבריו ראיתי כמה הקשו על הדברים הללו אבל אני חושב שזה אמת לאמתה.

תמיהות על פסק הגר"י זילברשטיין.

ויש להעיר שלא דן בדבריו מה עם ביטול תורה שהרי מבואר במס' ברכות נג שלב"ש כ"א ואחד מברך לעצמו מאורי האש משום ביטול תורה ולב"ה אחד מברך לכולם ומבואר בראשונים שגם ב"ה חששו

לביטול תורה רק ס"ל שברוב עם גובר על ביטול תורה וברבינו יונה על הר"ף כתב שהביטול תורה הוא ע"ז שצריכים לענית "אמן" והפסק כזה לב"ה לא חשיב ביטול תורה כשיש ברוב ולפ"ד גם ברכת אשר יצר דוחה את ביטול תורה וברכת הגומל אע"פ שצריך עשרה לא חייב שיהיה באמצע הלימוד והנה בשו"ת מן השמים שהביא הגר"י זילברשטיין כתוב ששאל האם צריך לברך כל פעם ופעם ברכת אשר יצר אחרי שמתפנה או שמספק רק פעם אחת בבוקר וענו לו כן "הלא ידעת שארבעה צריכים להודות וחולה אחד מהם ואין לך חולה גדול מזה" ונמצא שיש השוואה בין ארבעה שצריכים להודות לאדם הנפנה.

וברמב"ם בהל' דעות כתב כך כלל גדול ברפואה כל זמן שהרעי נמנע ויוצא בקושי חולאים רעים באים ואפשר להבין שאין לך חולה גדול מזה.

אך יש להקשות וכי יש הלכה שצריך לברך אשר יצר בפני רבים כברכת הגומל ומצינו חילוק בין הברכות שברכת הגומל אפשר לברך אפ' אחרי כמה ימים וברכת אשר יצר תוך חצי שעה.

ועוד מה עם ביטול בית המדרש הרי ברכת הגומל גופא מי אמר שמבטלת בית המדרש ולא דומה לדברי ב"ה ששם דין ברוב עם גובר [על ביטול תורה של מילה אחת כשאומרים אמן וכו'ל] ומ"מ ברכת אשר יצר וודאי לא גוברת על ביטול בית המדרש ונמצא שנדחה בתרתי.

ד.

דין הדלקת נרות חנוכה לבחורי הישיבות.

בענין הדלקת נרות חנוכה בישיבות לא צריך להדליק כלל וההדלקה של הבית פוטרת אך מי שרוצה להדליק כשיש בעיה חברתית או מצד ספק שהוריו גרים בחו"ל וכדו' ישתתף או שידליק בלא ברכה.

השלמה בענין הצרור המור.

דנו בשבוע שעבר במש"כ הצרור המור והג' נפלאו ממנו אם מתכוון לטעמים או לפרשיות וזה תלוי כמה טעמים הביא ובאמת וודאי שיש שם עשר טעמים ופשוט שכוונתו למנין הפרשיות ולא כמו שכתב המגיה שם שכוונתו לפירושים וחשב שכוונתו וזאת אינה מן המנין זה פרשת שמות.

שו"ת שנשאל מרן הגר"י רצאבי שליט"א אחרי השיעור.

שאלה: האם אפשר לחלוט אחרי ביטול או צליה ומה הדין לענין דיעבד. תשובת מרן שליט"א: חליטה גורמת להצמית את הדם ואם ביטול זה מעות לא יוכל לתקן וכן צליה אחרי ביטול לא נחשב חליטה ומ"מ לא נאסר בדיעבד וענין חליטה הוא לכתחילה ולא לעיכובא. שאלה: לדעת הכף החיים שאסור לגוי להכנס לסוכה מה הדין בעובד זה. תשובת מרן שליט"א: זה בעיה ואסור לגוי להכנס לסוכה ושישב בכניסה בלבד אבל יש פתרון לזה לעשות סוכה של סכך פסול שמתבטל ברוב כשר ומבואר בפרי מגדים שלעכ"ם אין דין ביטול ברוב והתחדש דין זה רק לישראל וא"כ ליהודי הסוכה כשרה ולגוי הסוכה פסולה.

המשך שאלה: מ"מ זה נחשב סוכה לענין הישראל ויהיה אסור לגוי להכנס. תשובת מרן שליט"א: בלמדנות התירוץ טוב אך ברגש זה לא תירוץ טוב כיון שנמצאים עם הצדיקים וזה "פילפול בלי נשמה" ובחינה הלכתית כמה מתרצים את אברהם אבינו שאמר למלאכים "וישענו תחת העץ" וכתוב שזה היה תחת צל סוכה ולכאו' הסוכה פסולה אם גוי נכנס לשם ולדעת הכף החיים עובר איסור חמור שמסלק את האושפיזין. ומתרצים שעירבב את ענפי האילן עם סכך כשר ועשה כך כיון שהסתפק אם הם ערבים או גרים ואם הם יהודים הסוכה כשרה ואם הם ערבים הסוכה פסולה שאין ביטול ברוב התירוץ הזה טוב רק מבחינה הלכתית למי שלא יודע את סוד הענין ולפי הקבלה זה אסור.

שאלה: מדוע מנהגנו לספור ל"שטרות".

תשובת מרן שליט"א: מאז נפסקה הנבואה מעם ישראל וישנו עוד טעם משום מעשה שהיה עם אלכסדרון מוקדון ואכמ"ל.

שאלה: בענין ברירה בספרים בשבת.

תשובת מרן שליט"א: המנהג שמקילים אבל רצוי להחמיר.

שאלה: בדין הנחת תפילין ר"ת.

תשובת מרן שליט"א: זה דבר טוב אבל שלא יהיה חשש יהורא ועדיף להניח בבית.

המשך השאלה: גם בזמן הבחורות טוב לנהוג להניח ר"ת.

תשובה: דבר זה להניח ר"ת בזמן הבחורות בא מהחסידיים ואין לזה טעם הלכתי ונפק"מ.

השיעור נמסר בבית רבינו שליט"א
כל ליל שישי בשעה 10:45 .

נמסר בפרשת וישלח,
נכתב ע"פ הבנת העורך בלבד.